

STUDIE

ZNOJEMSKÝ HRAD V ZÁSTAVĚ MEZIŘÍČSKÝCH Z LOMNICE¹

ROMAN PAULO

The study deals with issues of the Znojmo Castle during the possession of the traditional moravian noble family Meziříčský of Lomnice (1536–1579). The historiography has not focused on the theme. The king Ferdinand I. pledged the castle to Václav Meziříčský, son of the moravian land hetman Jan Meziříčský of Lomnice, in the year 1536. The main reason was, that Ferdinand I. owed eleven thousand golden to the moravian lord. Václav resided in his dominion Asparn an der Zaya in Austria, which was also the pledge from the king. The moravian lord served king very loyally. He represented monarch's interest in moravian land assemblies. His good attitude to the crown confirms the fact, that his son Mikuláš served the king also (he died during the service). The Znojmo Castle's dominion constituted one large village called Přímětice and many small properties in the neighbourhood. Many villages had duties to supply the castle with raw materials. The main income had the lord of the castle from payment from the city Znojmo. Václav Meziříčský had also duties. He was under obligation to secure the safe passage on the roads about Znojmo and keep the fortification strong for example. Václav Meziříčský had been renting the Znojmo Castle for some period. His interest in this property had been growing gradually. The Znojmo Castle became his residence after he had sold his property in Austria. Interest of Václav in his dominion caused disputes with the city Znojmo and the monasteries. The main subject of the disputes were duties of the city to the lord of the castle. The burghers supplied the castle with water very reluctantly and the collecting tolls in the territory of the city by men of Václav was very problematical also. The moravian lord was a protestant and he did not dispute with lutheran burghers. The family protected the protestants in their castle. Václav Meziříčský of Lomnice died on 25 January 1569 and he lived to the age of 88 years. His existence reminds a figural tombstone, which is located in the church of Saint Nikolaus in Znojmo. Václav is depicted as in the front of the cross kneeling knight. The inspiration from tombstone of his famous father in law Nicholas II., count of Salm, seems to be evident. His tombstone can be seen in Votive Church in Vienna. His only one living son Hojer gained the castle after Václav Meziříčský's dead. The Znojmo Castle and its dominion were for Václav and Hojer important, because they successfully asked the monarch for prolongation of the pledge. They resigned from possibility to buy any other free property. They possessed the small town Měnin as their only one free dominion. The disputes with the city Znojmo were continuing and found its end in Hojer's dead. The burghers of Znojmo asked the emperor for the castle after the experience of coexistence with the lords of Lomnice. Their request was not granted. Rudolf II. was pledging the castle to noblemen again. The Znojmo Castle maintained his importance in the 16th century not only as the place for organizing of land assembly, but also as the fortification.

¹ Příspěvek vznikl za podpory MŠMT ČR udělené UP v Olomouci (IGA_FF_2021_014).

Key words: Václav Meziříčský of Lomnice and Asparn an der Zaya and Znojmo Castle, Hojer Meziříčský of Lomnice and Znojmo Castle, Znojmo Castle, 1536–1579, Znojmo.

Úvod

Znojemský hrad patřil od svého vzniku mezi nejdůležitější fortifikace na Moravě. Vojský význam klíčové příhraniční fortifikace se s ohledem na personální unii, jež vznikla pod habsburským žezlem v roce 1526, zmenšil. Patrně díky tomu, že časy největší vojenské slávy hradu patřily předešlým obdobím, nebyl v dosavadní historiografii kladen důraz na vývoj znojenské fortifikace a dějiny jejího panství v 16. století. Dle mého názoru si znojemský hrad v 16. století udržel velký význam nejen v rámci Moravského markrabství, ale celé České koruny, na což bude níže poukázáno. Období let 1536–1579, kdy hrad drželi v zástavě Václav Meziříčský z Lomnice a jeho syn Hojer zůstává neprobádáno. Předkládaný příspěvek má za cíl osvětlit problematiku této držby.

Literatura a prameny

Město Znojmo stále postrádá moderní komplexně zpracované dějiny.² Dosavadní práce, jež se zabývaly jeho historií, věnovaly období 16. století až na výjimky pouze několik stran. Nejrozsáhleji se o dějinách města, hradu a církevních institucí Znojma v 16. století rozepsal znojemský učitel a muzejník Anton Vrbka.³ Při přípravě svého stěžejního díla *Gedenkbuch der Stadt Znaim 1226–1926*⁴ čerpal výhradně z pramenů, uložených v archivu města.⁵ Pro uvedené období se jednalo především o městské knihy. Vlastivědné dílo však obsahuje celou řadu nesrovnalostí týkajících se držby hradu a jeho majitelů. K některým omylům se vyjádřím na příslušném místě. Cennou hodnotu vzhledem k tématu článku mají zmínky o vztazích lenních držitelů hradu s městem. Lze je totiž částečně ověřit ve fondu Morava.⁶ Naproti tomu Anton Hübner sepsal dějiny znojemských památek.⁷ Znojemským hradem v 16. století se téměř nezabýval. Další autoři věnovali městu Znojmu, hradu a církevním institucím ve městě v 16. století pouze několik stran. Z dalších prací stojí za zmínku především díla Františka Josefa Schwoye,⁸

² V současnosti připravuje kolektiv autorů publikaci zabývající se dějinami města Znojma v rámci edice Nakladatelství Lidových novin zvané *Dějiny českých, moravských a slezských měst*.

³ O jeho životě a činnosti pojednal při příležitosti 60letého výročí jeho smrti ŠÍPEK, Z.: *Anton Vrbka (1860–1939), Jižní Morava*. Vlastivědný sborník 35, 1999, s. 306–308.

⁴ VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim 1226–1926. Kulturhistorische Bilder aus dieser Zeit. Mit einem farbigen Titelbild, 8 Tafeln im Text und 63 Abbildungen als Anhang*. Nikolsburg 1927. Dílo je rozšířenou verzí autorova prvního knižního zpracování dějin města VRBKA, Anton: *Chronik der Stadt Znaim*. Znaim 1902.

⁵ VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 591. Ke znojenskému hradu, městu a klášterům v 16. století se vyjadřuje především na s. 137–203.

⁶ Národní archiv v Praze, fond Morava.

⁷ HÜBNER, A.: *Znaims geschichtliche Denkwürdigkeiten. I.–III. Abteilung*. Znaim 1843–1871. Práci Antona Hübnera doplnili a opět vydali HÜBNER, V. – NETOLICZKA, M.: *Denkwürdigkeiten der königl. Stadt Znaim. Nach den hinterlassenen Manuskripten des k. k. pens. Bezirkshauptmannes herrn Anton Hübner*. Znaim 1869.

⁸ SCHWOY, F. J.: *Topographie vom Markgrathum Mähren. Dritter Band, Prerauer-, Znamer- und Iglauer Kreis ferner Anhang unbekannter Ortschaften auch Nachträge und Zusätze*. Wien 1794, s. 217–232.

Františka Václava Peřinky⁹ a Lubomíra Havlíka.¹⁰ Jedná se ve všech případech o práce poplatné své době, vycházející z dosavadní literatury a pramenů, avšak postrádající poznámkový aparát. Autoři se omezují pouze na seznam literatury, popřípadě pramenů.

Základní teze řečené o dějinách města v 16. století platí také o historii znojemského hradu.¹¹ Období jeho zástav patrně nebylo tolik badatelsky přitažlivé. Hrad Znojmo navíc nemá ani zpracovaný stavebně-historický průzkum.¹² Do současnosti se také na hradě nedochovala žádná symbolika odkazující na pány z Lomnice.¹³ Ještě na konci 16. století však existovaly „erby na zdech zámku znojemského“, jak uvádí Paprocký z Hlohol. Ten však heraldické symboly špatně interpretoval, když je uvedl vedle nějakých blíže neurčených listů (listin) jako doklad toho, že Václavův otec moravský zemský hejtman Jan Meziříčský z Lomnice „držel Znojmo“.¹⁴ Takové tvrzení neodpovídá pramenům.

Základním stavebním kamenem předkládané studie jsou editované a archivní prameny. Z druhých jmenovaných se jedná především o fond Morava, deponovaný v Národním archivu v Praze. Ten obsahuje spisy vztahující se k Moravskému markrabství, „které vznikly z činnosti nejdůležitější správní instituce českého státu v době předbělohorské, české /dvorské/ kanceláře, a z činnosti úřadu pro finančně-hospodářskou správu – české komory.“¹⁵ Velice prospěšným byl *Výtah ze všech register zemských pŕuhonných Markrabství moravského z let 1406–1598*, deponovaný v Moravském zemském archivu v Brně.¹⁶ Důvodem pro využití této knihy je značná nedostupnost pŕuhonů. Ediční zpracování Brněnských pŕuhonných knih z pera Vincence Brandla a Bertolda Bretholze končí rokem 1503.¹⁷ Existují sice přepisy Jiřího Radimského pro období let 1503–1516 (uloženy v knihovně Moravského zemského archivu v Brně),¹⁸ ale pŕuhonné knihy pro sledované období lze zkoumat pouze na mikrofilmech, pro které nebyly vytvořeny rejstříky.¹⁹

⁹ PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská II. Místopis. Znojemský okres*. Brno 1904, s. 67–69 (město Znojmo v 16. století), s. 81–118 (vývoj církevních institucí od jejich založení až po současnost s občasnými zmínkami o 16. století).

¹⁰ HAVLÍK, L.: *Z minulosti města a jeho památek*. Brno 1956, s. 71–97. Nověji HAVLÍK, L.: *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje od nejstarších dob do sedmdesátých let 19. století*. Brno 1998, s. 78–104.

¹¹ K hradu Znojmo v 16. století viz především HOSÁK, L. – ZEMEK, M. (eds.): *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. Jižní Morava*. Praha 1981, s. 269. PLAČEK, M.: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí. 2. vyd.* Praha 2007, s. 725. KACETL, J.: *Znojmo jako nejsilnější středověká hraniční pevnost jihu Moravy*. In: XXX. Mikulovské sympozium 2008. Brno 2009, s. 181–182. V uvedených studiích také odkazy na další literaturu.

¹² Pouze ve Státním okresním archivu ve Znojmě se nalézají tzv. komplexní objemová studie hradu a rotundy (výkresová dokumentace Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů), která je součástí Sbirky architektonických průzkumů památkových objektů okresu Znojmo pod sign. sign. M-III 4 a M-III 5. Za informaci děkuji PhDr. Jiřímu Kacetlovi a Mgr. Davidu Nehybovi.

¹³ Za konzultaci děkuji PhDr. Jiřímu Kacetlovi.

¹⁴ V téže záznamu také uvádí, že Jan Meziříčský zemřel v roce 1496. Tedy v době, kdy se stal zemským hejtmanem. Ve skutečnosti zemřel až roku 1515. PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, B.: *Zrdcadlo slavného Margkrabství moravského*. Ostrava 1993 (reprint původního díla z roku 1593), I. XXVII.

¹⁵ CULKOVÁ–STUHLÍKOVÁ, D.: *Morava – Moravské spisy české kanceláře a české komory, díl I., (1507) 1527–1625 (1750). Katalog*. Praha 1962, s. 1.

¹⁶ MZA v Brně, fond E6 Benediktini Rajhrad (1045–1908), sign. H a 020, č. kart. 347, inv. č. 2972. O jejich existenci a dostupnosti pŕuhonných knih mě informoval Mgr. Pavel Frič, jemuž tímto děkuji.

¹⁷ Poslední díl edice: *Libri citationum et sententiarum*. Tomus VII. 1490–1503. Ed. B. BRETHOLZ. Brno 1911.

¹⁸ *Brněnské knihy pŕuhonné*. Svazek 9, 1503–1511 (1512). Ed. J. Radimský. Brno 1954 (nevydaný strojopis). *Brněnské knihy pŕuhonné*. Svazek 10, 1512–1516. Ed. J. Radimský. Brno 1954 (nevydaný strojopis).

¹⁹ MZA v Brně, f. Stavovské rukopisy, inv. č. 771–774. Jen kniha inv. č. 743 (pro léta 1536–1538) má od Jiřího Radimského vytvořenou pomůcku formou co nejstručnějších registů. Viz *Brněnská kniha pŕuhonná 1538–1539*. Ed. J. Radimský. Brno 1958.

Dobové rejstříky buď chybí, nebo nevyhovují.²⁰ Zajímavou pomůckou může být *Registratura podle alfabety a posloupnosti let pŕuhonův z rejster zemských Markrabství moravského* pro léta 1405–1609, vzniklá na počátku 17. století.²¹ Je však poplatná době svého vzniku a nepříliš podrobná. *Výtah ze všech register* přirozeně neobsahuje všechny pŕuhony. Umožňuje ale získat poměrně cenné informace. Přestože se jedná pouze o část pŕuhonů, dovoluje dílčí vhléd do sledovaného období. Vzhledem k nedostatečnosti *Registratury* bylo nezbytné pročíst celý *Výtah* stranu po straně.

Václav Meziřičský z Lomnice a na Asparnu držitelem znojenského hradu

Prvním majitelem znojenského hradu z rodu pánů z Lomnice se stal Václav Meziřičský z Lomnice. Jednalo se o druhorozeného syna Jana Meziřičského, moravského zemského hejtmána v letech 1496–1515.²² Jeho rod patřil k tradičním moravským panským rodům s výrazným podílem na správě Moravského markrabství. Václav nesl jméno svého děda, člena moravské markrabčič rady,²³ jenž se roku 1455 utopil při pokusu vytáhnout z vody dravého ptáka.²⁴ Prvně se Václav Meziřičský v písemných pramenech jmenuje v roce 1509, kdy ručil za transakci Oldřicha ze Zvole, jenž prodal tři dvory ve Zvoli žďárskému klášteru.²⁵ Po svém otci zdědil Václav nejen podíl na majetku, ale také dobré vztahy s Jagellonci a Habsburky.²⁶ Roku 1520 byl králem Ludvíkem Jagellonským v Brně jmenován do moravské markrabčič rady.²⁷

Postavení Václava Meziřičského v rámci panského stavu od samého počátku komplikoval velký počet sourozenců a s tím spojená nutnost podělit se o majetek. Vedle bratrů Jindřicha, Vladislava, Viléma, Jana a Zdeňka měl také sedm sester.²⁸ Zpočátku zůstávali bratři v nedělu pod vedením nejstaršího Jindřicha. Ještě roku 1519 se uvádějí jako nedílní bratři.²⁹ Snad v tomto roce došlo k rozdělení statků zděděných po otci, jelikož začínají vystupovat samostatně.³⁰ Po zrušení

²⁰ *Průvodce po státním okresním archivu v Brně*. Brno 1954, s. 176.

²¹ MZA v Brně, f. E6 Benediktini Rajhrad (1045–1908), sign. H a 021, č. kart. 348, inv. č. 2973.

²² O osobě Jana Meziřičského, jeho politické kariéře, názorech, majetkových a rodinných poměrech jsem pojednal jinde. PAULO, R.: *Jan Meziřičský z Lomnice, moravský zemský hejtmán jagellonského věku*. Vlastivědný věstník moravský (dále VVM) 72, 2020, s. 19–38, 97–107.

²³ *Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Nákladem domestikálního fondu Království českého vydává Kommissie k tomu zřízená při Královské české společnosti nauk*. Díl IX. Red. J. KALOUSEK. Praha 1890, s. 265, č. 19.

²⁴ *Ze Starých letopisů českých*. Edd. J. KAŠPAR a J. PORÁK. Praha 1980, s. 179.

²⁵ *Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Nákladem domestikálního fondu Království českého vydává Kommissie k tomu zřízená při Královské české společnosti nauk*. Díl IX. Red. J. KALOUSEK. Praha 1889, s. 441–442, č. 83.

²⁶ Dobré služby Václav vykonával již císaři Maxmiliánovi I. NA v Praze, f. Morava, sign. 2056, f. 2a.

²⁷ Stalo se tak dne 14. září 1520. *Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Nákladem domestikálního fondu Království českého vydává Kommissie k tomu zřízená při Královské české společnosti nauk*. Díl XI. Red. J. KALOUSEK. Praha 1892, s. 330, č. 116. Nověji v edici *Moravský zemský sněm na prahu novověku*, edice památek sněmovních z let 1518–1570. Sv. 1. Ed. D. JANIŠ Praha 2010 (dále jen *Moravský zemský sněm*), s. 84.

²⁸ Magdalena, Anna, Kateřina, Apolona, Bohunka, Ludmila a Johanka. MZA v Brně, f. E6 Benediktini Rajhrad, sign. H a 020, inv. č. 2972, passim.

²⁹ MZA v Brně, f. E6 Benediktini Rajhrad, sign. H a 020, inv. č. 2972, f. 255a–256a.

³⁰ Konkrétně mám na mysli samostatné žaloby Jindřicha, Václava a Vladislava na jejich matku o 8 000 zlatých. MZA v Brně, f. E6 Benediktini Rajhrad, sign. H a 020, inv. č. 2972, f. 262, č. 39.

rodového nedílu získal Václav Meziříčský šestinu panství Velké Meziříčí a k tomu také díl na zástavě hradu Špilberku s panstvím (další díly zde drželi bratři Jindřich a Vladislav) a podíl na dolnorakouském arciknížecím lénu Asparn an der Zaya (druhou část držel Václavův nejmladší bratr Zdeněk).³¹ Poměry na velkomeziříčském panství byly dost neurovnané, o čemž svědčí spory mezi sourozenci navzájem a také s jejich matkou Apolonou ze Ctěnic.³² Václav se proto logicky zaměřil na zisk samostatného panství. Své velkomeziříčské statky směnil se Zdeňkem za jeho díl léna Asparn an der Zaya.³³ Získal tedy celé panství pro sebe a zvolil si jej za své sídlo, jelikož se po něm psal „na Ošpornu“, jak zněla počestěná verze názvu dolnorakouského sídla.³⁴ Upevnění Václavova majetkového postavení v Dolních Rakousích s sebou neslo také snížení jeho aktivnější role v moravské zemské politice, v níž se pohybovali zejména jeho bratři Jindřich a Zdeněk.³⁵ Na rozdíl od nich nebyl Václav zemským sněmem pověřován k účasti na vojenské či berní organizaci země.³⁶ Václav Meziříčský na moravských zemských sněmech často působil jako panovníkův komisař, hájící jeho zájmy.³⁷ Zdá se, že sloužil spíše králi, než stavovské obci. Nakonec v Moravském markrabství po výměně podílu na velkomeziříčském panství s bratrem Zdeňkem ani nedržel žádný alodní majetek. Svoji vazbu na panovnický dům upevnil sňatkem s rakouskou hraběnkou Annou von Salm, dcerou slavného velitele obrany Vídně při obraně před Osmany v roce 1529 Mikuláše II. staršího hraběte ze Salmu.³⁸ Z jejich potomků jsou mi známi synové Mikuláš a Hojer a dcery Dorota, Alžběta a Apolona.³⁹ Později se zmiňuje také další

³¹ Dle pozdějších údajů (z roku 1569) žilo na panství Asparn 660 osob v 207 usedlostech. Jeho jádrem bylo městečko (die Marktgemeinde) Asparn an der Zaya a dále devět vesnic. MAURER, J.: *Geschichte des Marktes Asparn an der Zaya*. Wien 1887, s. 77.

³² MZA v Brně, f. E6 Benediktini Rajhrad, sign. H a 020, inv. č. 2972, f. 262a, 234b, 255a–256a, 341a, 358a–359a, 361b.

³³ MAURER, J.: c. d., s. 69. Ke Zdeňkově zisku Václavova podílu viz MZA v Brně, f. G 10, Sbirka rukopisů, inv. č. 812, f. 266r–267r (dle foliace razídkem, dle foliace tužkou 291r–292v). Edice Františka Dvorského uvádí mylně, že Václav Meziříčský prodal svůj díl o něco později Janu z Pernštejna. *Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Nákladem domestikálního fondu Království českého vydává Komise k tomu zřízená při Královské české společnosti nauk*. Red. J. KALOUSEK. Díl XX. Praha 1902, s. 336, č. 217. Srovnaj s originálem: MZA v Brně, f. G10 Sbirka rukopisů Moravského zemského archivu, inv. č. 812, f. 298b–299b.

³⁴ Například zde: *Moravské zemské desky*, 2. díl. 1480–1566. *Kraj brněnský*. Ed. T. KALINA. Praha 1950 (dále jen ZDB II), s. 270–271, č. 13.

³⁵ Oba byli po nějakou dobu přísedícími zemského soudu na Moravě.

³⁶ Alespoň dle zápisů v památkách sněmovních v letech 1518–1546. *Moravský zemský sněm*, passim.

³⁷ Doklady o roli Václava Meziříčského na moravských zemských sněmech přináší památky sněmovní. *Moravský zemský sněm*, s. 192, 215. Joseph Maurer spočítal, že Václav Meziříčský byl vyslán k deseti až jedenácti zemským sněmům na Moravu. Na korunovaci do Prahy Ferdinanda doprovázel s jedenácti koňmi, na sněm do Augsburgu s osmi koňmi. Za věrné služby panovník Václavovi zvyšoval zástavní sumu na panství Asparnu. MAURER, J.: c. d., s. 69.

³⁸ *J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch in einer neuen vollständig geordneten und reich vermehrten Auflage mit heraldischen und historisch-genealogischen Erläuterungen neu herausgegeben. Niederösterreichischer Adel. 2. Abteilung S–Z*. Ed. J. B. WITTING. Nürnberg 1909, s. 19. Zde také mylně uvedeno, že Václav Meziříčský zemřel roku 1563, životní milníky Anny ani potomky Asparnu. MAURER, J.: c. d., s. 69.

K životopisu Mikuláše staršího hraběte ze Salmu HUMMELBERGER, W.: *Wiens erste Belagerung durch die Türken 1529*. Militärische Schriftenreihe, Heft 33. Wien 1976, s. 50–54.

³⁹ Vazbu sester na Hojera Meziříčského z Lomnice dokazuje půhon z roku 1571: MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 737b–738a, č. 156. Dorota byla manželkou svobodného pána a dědičného šenka v Kraňsku Karla z Ditrichštejna. Kärntner Landesarchiv Urkunden des gräflich Auerspergischen Fideikommissarchivs AT-KLA 871-B-459 St, in: monasterium.net, URL </mom/AT-KLA/KLA-871/AT-KLA_871-B-459_St/charter>, accessed at 2020-11-24Z. Díky v současnosti značně poničenému listu ze dne 21. 10. 1581, který jí adresoval její příbuzný svobodný pán Wolf Engelbert z Auerspergu víme, že tou dobou již byla vdova. Kärntner Landesarchiv Urkunden des gräflich Auerspergischen Fideikommissarchivs AT-KLA 871-B-493 St, in: monasterium.net, URL </mom/AT-KLA/KLA-871/AT-KLA_871-B-493_St/charter>, accessed at 2020-11-24Z.

sestra Kateřina.⁴⁰ Zdali její matkou byla rovněž Anna, nebo měl Václav Meziříčský ještě druhou manželku, není jasné.

Věrnost Habsburkům prokázal Václav Meziříčský již v roce 1526, když vyhasla česko-uherská větev Jagellonců a za českého krále byl zvolen Ferdinand Habsburský. Václav tehdy patřil spolu s Janem z Pernštejna mezi hlavní podporovatele Ferdinandova přijetí za moravského markraběte, čímž si vysloužil důvěru a byl také jmenován radou krále. Jako komisař byl vyslán k lužickým a slezským stavům, kde měl hájit panovníkovy zájmy.⁴¹ Václavova služba habsburskému domu pokračovala i nadále, občas ho Ferdinand I. pověřoval k diplomatickým úkolům jako komisaře či vyslance.

V blízkosti panovníka se pohyboval také Václavův syn Mikuláš. Zmiňuje se na dvoře Ferdinanda I., kde působil v letech 1553–1554 ve funkci truksase.⁴² Po Mikulášově brzké smrti zapsal Ferdinand I. jeho otci oplátkou za synovu věrnost 1 166 zlatých 40 krejcarů na zástavě Asparn an der Zaya.⁴³

Znojemský hrad, jak již bylo uvedeno, zůstával důležitou fortifikací. Moravské stavy ho ještě za vlády krále Ludvíka Jagellonského vykoupily s cílem učinit z něj sídlo moravského zemského hejtmána. Nejvyšší úřad v zemi neměl vlastní sídlo a držitel úřadu sídlil na svých vlastních statcích.⁴⁴ Zisky z panství znojemského hradu měly zaopatřit vykonávání úřadu tak, aby jeho držitel finančně nestrádal. Nicméně král Ludvík měl s hradem své plány a přesvědčil stavy, aby mu ho za 14 000 hřiven předaly. Uvedenou sumu si měly strhnout z další berně. Král Ludvík daroval hrad své manželce Marii Habsburské. Ta po jeho smrti a svém odchodu do Nizozemí znojemský hrad předala královně Anně, čímž se jeho pánem stal Ferdinand I. Následovaly spory se stavy, které požadovaly zaopatření hejtmanského úřadu. Panovník následně moravskému zemskému hejtmánovi přiznal plat ve výši 800 kop grošů ročně.⁴⁵

⁴⁰ *Moravské zemské desky*, 3. díl. 1567–1641. *Kraj brněnský*. Ed. M. ROHLÍK. Praha 1957 (dále jen ZDB III), s. 148, č. 211.

⁴¹ O pověření a působení Václava Meziříčského ve službách krále při vyjednávání s lužickými a slezskými stavy roku 1526 viz REZEK, A.: *Zvolení a korunování Ferdinanda I. za krále českého*. Praha 1877, s. 62–63, 66–67. A. Rezek uvádí, že Václav Meziříčský, „*kteří tak horlivým přítelem Ferdinandovým byl, že ustanoven byl jeho komisařem k stavům slezským a k sněmu stavů lužických*.“ Názory A. Rezka o důležitosti Václavových aktivit ve prospěch Ferdinandovy kandidatury na Moravě označil Josef Janáček vzhledem ke kontextu za „*zjevně přehnané*“. JANÁČEK, J.: *České dějiny. Kniha I. Díl I*. Praha 1968, s. 50.

Dne 26. 9. 1526 také odeslal Ferdinand I. měšťanům do Budyšina listinu, v níž uvádí jako své komisaře Václava Meziříčského a hraběte Jana z Hardeggu s tím, že jim mají být měšťané poslušní. Archivverbund Stadtarchiv/Staatsfilialarchiv Bautzen Urkunden 1508, in: monasterium.net, URL </mom/DE-AVBautzen/Urkunden/1508/charter>, accessed at 2020-11-24Z

⁴² BŮŽEK, V.: *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem*. České Budějovice 2006, s. 60, pozn. č. 165.

⁴³ MAURER, J.: c. d., s. 69.

⁴⁴ K úřadu moravského zemského hejtmána před rokem 1620 viz JANIŠOVÁ, J. – JANIŠ, D.: Úřad moravského zemského hejtmána v 15.–17. století (přehled působnosti a pravomocí). In: Hejtmanská správa ve vedlejších zemích Koruny české. *Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis – Supplementa Tomus VII*. Opava 2009, s. 181–201. Zde také odkazy na další literaturu.

⁴⁵ K vykoupení znojemského hradu stavy a následným majetkovým změnám viz KAMENÍČEK, F.: *Zemské sněmy a sjezdy moravské. Jejich působení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského (1526–1628). Díl první*. Brno 1900, s. 143–144. HAVLÍK, L.: *Z minulosti města a jeho památek*, s. 85. Ke vztahu Marie Habsburské ke znojemskému hradu viz FIALOVÁ, V.: *Znojmo a královna Marie, vdova po Ludvíku Jagellonském*. VVM 16, 1964, s. 89–96. Anton Vrbka se mylně domníval, že Ludvík hrad vykoupil od Meziříčských z Lomnice. Ti ale neměli v té době se znojemským hradem nic společného. VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 185.

Jako první z Meziříčských se znojemský hrad pokusil získat Václavův starší bratr Jindřich Meziříčský, sídlící toho času na Jemnici. Jindřich domluvil transakci s královými zástupci Vilémem Kunou z Kunštátu⁴⁶ a Jiříkem Žabkou z Limberka na Kounici,⁴⁷ radou a místokancléřem českého krále. Ti však odmítali svému slovu dostát. Jindřich tedy oba pohnal k zemskému soudu, avšak smlouvu neměl k dispozici, a tak při prohrál. Jindřich tehdy znojemský hrad ocenil 12 000 kopy grošů.⁴⁸ Úsilí Václavova staršího bratra je pochopitelné, protože již na jihozápadní Moravě majetek držel, stejně jako nejmladší z bratrů Zdeněk. Zatímco Jindřich získal výměnou s Janem z Pernštejna panství Jemnici a Jaroměřice nad Rokytnou, obdržel Zdeněk panství Vranov nad Dyjí.⁴⁹ Oba se také v regionu angažovali při výběru daní nebo v organizaci zemské hotovosti.⁵⁰ Ve Znojmě se pohybovali také v rámci svých jiných aktivit.⁵¹

Královna Marie držela hrad roku 1523, jejím hejtmanem tu byl v té době Vilém Kuna z Kunštátu, moravský podkomoří. HOSÁK, L.: *Historický mistopis země Moravskoslezské*. 2. vyd. Praha 2004 (reprint prvního vydání z roku 1938), s. 963. FIALOVÁ, V: c. d., s. 93–94. Posléze byl hejtmanem znojemského hradu Jan Tavíkovský z Tavíkovíc a na Polici. V souvislosti se znojemským hradem se uvádí v roce 1530. *Moravský zemský sněm*, s. 208. V letech 1533–1534 hájil zájmy majitelky královny vdovy Marie. ZDB II, s. 226, č. 82, 1534, ZDB II, s. 227, č. 83, 1534. Zmiňuje se ještě roku 1535 jako hejtman viz HAVLÍK, L.: *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje*, s. 83.

⁴⁶ K osobě Viléma Kuny I. staršího viz PLAČEK, M. – FUTÁK, P.: *Páni z Kunštátu. Rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*. Praha 2006, s. 475–478.

⁴⁷ K osobě Jiřího Žabky viz PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*. Vídeň 1930 (reprint Brno 1972), s. 124.

⁴⁸ MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 419, č. 231.

⁴⁹ MZA, f. G10 Sbirka rukopisů, inv. č. 812, f. 266a–267a (dle foliace razidlem, dle foliace tužkou 291a–292b). ŠTINDL, M.: *V proměnách renesanční doby (1529–1620)*. In: Fišer, Z. (ed.): *Velké Meziříčí v zrcadle dějin*. Brno 2008, s. 104. VOREL, P.: *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*. 2. vyd. Praha 2012, s. 157.

⁵⁰ Jindřich Meziříčský byl mimořádně aktivní. Například v letech 1529 a 1532 se jmenuje krajským hejtmanem, poprvé spolu s Mikulášem z Víckova, podruhé spolu s Vilémem Valeckým z Mírova (Jindřich byl v té době rovněž polním hejtmanem), v roce 1537 měl spolu s dalšími zkontrolovat hotovost znojemského kraje u Moravských Budějovic, a tak bychom mohli pokračovat. *Moravský zemský sněm*, s. 159, 255, 300. Zdeněk Meziříčský se několikrát jmenuje výběřícím daně. V roce 1537 byl jmenován náhradníkem krajského hejtmana Hanuše z Liechtensteina a v roce 1541 hejtmanem brněnského kraje (kam tehdy patřilo i město Znojmo) spolu s Vilémem Valeckým z Mírova. *Moravský zemský sněm*, s. 324, 349–350, 370–371.

⁵¹ Jako doklad, že se Jindřich ve městě pohyboval můžeme zmínit půhon z roku 1540, jímž Kryštof Hostakovský z Arklebic Jemnického pána obvinil, že ho v domě Víta Tebuše ve Znojmě „bez slušné příčiny“ zranil a se svým půhonem uspěl. MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 495, č. 130. Jindřich Meziříčský si v roce 1529 stěžoval, že mu purkrabí a městská rada svévolně zajali jeho poddané z Jaroměřic Jakuba Masojídka a Jakuba Lačného, dali je do svého vězení a ani na podněty moravského zemského hejtmana je nechtěli propustit. Zajetí byli navíc donuceni městu položit 32 hřiven na obecné minci. Znojemští neměli poručníkům sporu Zdeňkovi Meziříčskému a Jan Dubčanskému ze Zdenína odpovídat, jelikož spor měly vyřešit osoby zemského sněmu. MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 419, č. 231, f. 379, č. 146. V roce 1554 dal Zdeněk Meziříčský městu Znojmu vložit své majetky v nedalekém městečku Olbramkosteletě. ZDB II, s. 364, č. 285. Patrně se tím vyrovnal se Znojmem, které kladlo v roce 1538 úspěšně odpor proti vkladu Jana z Pernštejna. MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 419, f. 464. Ten roku 1536 Zdeňkovi vložil do zemských desk vranovské panství, jehož součástí byly také majetky ve vsi Olbramkostel. ZDB II, s. 256, č. 51. V roce 1532 získal Zdeněk vinný desátek ze zámků. WOLNÝ, G.: *Kirchliche Topographie von Mähren, II. Abteilung. Brünnner Diöcese. IV. Band*, s. 138.

Zdeněk Meziříčský byl rovněž spolu s Vilémem Valeckým poručníkem Barbory Hyršové ze Znojma, snad dcery některého z měšťanů. Protřednictvím jich a purkmistra s radou města Znojma „položili měšťané ceduli řezanou, do které svršky pozůstalé po nebožtíkovi Florianovi Fučíkovi, bratru jejím, sepsati dali“. MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 508, č. 261.

Jindřich nakonec ve městě často přebýval, protože zde držel svého času dům (domy).⁵² Zdeněk Meziříčský nikdy zástavu znojemského hradu nadržel, jak uvádí někteří autoři.⁵³ Vyloučit ale nelze možnost, že by měl hrad s panstvím nějakou dobu v pronájmu.

Václav Meziříčský byl v záměru získat znojemský hrad úspěšnější než jeho bratr. Důvodem, proč Ferdinand I. se zástavou souhlasil, byla Václavem poskytnutá půjčka 11 000 zlatých. Opis listiny, jíž Ferdinand I. zastavil Václavovi Meziříčskému znojemský hrad, se dochoval ve fondu Morava.⁵⁴ Uvádí se v něm, že Václav získal zástavu pouze na jeden život. Po jeho smrti ji měl panovník vyplatit. Pánu z Lomnice zůstal do té doby k dispozici hrad i s panstvím a všemi důchody tak, jak je získal. Původní dokument byl vydán ve Vídni 7. prosince 1535.⁵⁵

Václav Meziříčský si uvedenou zástavou zajistil poměrně solidní roční příjem. Rozsah hradního panství je nám dobře známý z urbáře z roku 1542, jehož obsah se nám dochoval díky pozdějším překladům. Jedním z nich se zabýval Jiří Radimský.⁵⁶ K panství náležela jedna celá vesnice Přímětice (27 poddaných),⁵⁷ mlýn s brusírnou („*Schleiffmuhl*“) v Šalsdorfu,⁵⁸ ve vsích Citonice, Únavov, Kuchařovice, Hartvíkovice, Mícmanice, Jezeřany, Moratice a Jiřice se nacházelo dohromady osm hradských nápravníků. V Křídělkách, Načeraticích a Hevlíně patřily k hradu platy z rychet a rovněž plat ze tří neidentifikovaných mlýnů (jakýsi dvoukolový mlýn, Jüngerhoff a Steinhaußen). Peníze dostával držitel znojemského hradu také z poplatků za pastvu v Tasovicích, Kuchařovicích, Přímětících a Tvořihrázi.⁵⁹ Vedle dalších drobných naturálních povinností činil prostý roční příjem od výše uvedených poddaných v penězích čtyři zlaté, 326 grošů, 18 a ½ denáru a čtyři halíře.

Naturální povinnosti vykonávaly k hradu rovněž blízké kláštery (Louka, Hradiště sv. Hypolita) a poddaní nedalekých vesnic, kteří až na výše uvedené nápravníky a Přímětické, zdá se, nebyli přímými poddanými hradu. Naturálie odevzdávali usedlíci z vesnic Citonice, Slup (do roku 1949 pod názvem Čule), Damnice, Hnanice, Hrušovany (pravděpodobně se jedná o dnešní Hrušovany nad Jevišovkou), Kadov (okres Znojmo), Mícmanice (dnes místní část Strachotic), Načeratice (dnes místní část Znojma), Konice (dnes místní část Znojma), Nové Bránice (do roku 1947 Německé Bránice), Jezeřany (dnes místní část Jezeřan-Aršovic), Jiřice (jedná se

⁵² Jan ze Zvole pohnal v roce 1537 purkmistra a radu města Znojma ze 70 kop grošů, že mu nechťjí dát před soudem svědomí, že má dědičně jakýsi dům ve Znojmě. Jindřich Meziříčský mu ho měl před časem vložit. MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 454b, č. 181.

V roce 1543 si Jindřich Meziříčský koupil jiný dům (dnešní Questenberský palác na Horním náměstí č. 259/17) od Hanse Matcera. Dům vlastnil až do roku 1557, kdy ho získala Johana z Donína a Václav Jindřich z Krajku. BOUDA, O.: *Dějiny znojemských domů IV. Historie questenberského paláce – Horní náměstí 259/17*. Sborník státního okresního archivu Znojmo. Historický a vlastivědný sborník Znojemska a Moravskokrumlovska 28, 2013, s. 131.

⁵³ HÜBNER, V. – NETOLICZKA, M.: c. d., s. 224. VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 147. KACETL, J.: c. d., s. 182.

⁵⁴ Národní archiv v Praze, f. Morava, sign. č. 2056, f. 3a–4b.

⁵⁵ Stejný rok uvádí také HOSÁK, L.: c. d., s. 963, který vycházel z dochovaného kopíáře.

⁵⁶ RADIMSKÝ, J.: *Urbář statku znojemského hradu z r. 1542*. VVM 6, 1951, s. 25–28. J. Radimský měl k dispozici opis německého překladu česky psaného urbáře. Původní překlad a předloha opisu byla ověřena městem Znojmem 20. 10. 1662. Tento opis je známý pod titulem „*Znaymer Burckh Vrbarium oder Einkomben De Ao 1542*“. Je uložený v MZA v Brně, f. E 57 Premonstráti Louka, kart. č. 41, sig. Q3. Existují ještě další tři německé překlady urbáře. Nejstarší z nich je z roku 1624 a chybí u něj titul, pochází ze znojemské jezuitské koleje. Nachází se rovněž v MZA v Brně, f. G 10 Sbirka rukopisů archivu, inv. č. 125, f. 64a–72b. Originální urbář se nedochoval. K urbáři a jeho překladům viz ŘEZNIČEK, J.: *Moravské a slezské urbáře po 1372/před 1407–1771 (1849)*. Brno 2002, s. 316–317.

⁵⁷ MZA v Brně, G 10 Sbirka rukopisů archivu, inv. č. 125, f. 64a–65a.

⁵⁸ Tamtéž, f. 65a.

⁵⁹ RADIMSKÝ, J.: *Urbář statku znojemského hradu z r. 1542*, s. 26–27.

o buď o Jiřice u Moravských Budějovic nebo o Jiřice u Miroslavi), Křídľůvky, Práče, Přimětice, Suchohrdly, Tasovice, Těšetice (okres Znojmo), Troskotovice (okres Brno–venkov), Vémyslice. Jednalo se o víno, vosk, dřevo, seno, obilí a maso.⁶⁰

K nestálým příjmům se řadil výnos z těžby dřeva v lese Purkrábce,⁶¹ poplatky za odvoz a dovoz obilí do mlýna (čtyři groše) a mýta. Znojemský hrad měl právo na solní mýto dovážené do Znojma nebo městem převážené (dva groše z kopy), vlny transportované do Rakous (z jednoho centu čtyři loty), z vyvážených ryb (z jedné kopy kaprů dva kusy) a ovsa (z každého vozu dvě měřice). Poslední uvedené se vztahovalo výhradně na území mezi Lávou nad Dyjí (město v Dolních Rakousích) a Tvořihrází.⁶²

Pomineme-li některé další drobnější příjmy, musíme konstatovat, že největší zisk panství byl zajištěn od znojemských měšťanů. Ti odváděli na znojemský hrad dvakrát ročně o sv. Jiří a o sv. Václavovi 274 zlatých 18 grošů, pět denárů a jeden halíř.⁶³ Povinnost platit víc jak 548 zlatých ročně se jistě projevovala ve vztazích mezi držiteli hradu a měšťany.

Nicméně Václav Meziříčský neužíval uvedených příjmů po celou dobu své zástavy. Bezprostředně po zisku znojemského hradu se po něm sice začal psát,⁶⁴ ale již v průběhu roku 1536 se znovu jmenuje po rakouském Asparnu. Po znojemském hradu se Václav Meziříčský opět psal až po ztrátě panství Asparn an der Zaya. Václav hrad v období po roce 1536 s největší pravděpodobností pronajímал, popřípadě přenechával na úhradu svých dluhů, nevíme však, kdy tato praxe skončila. Snad byla přerušovaná obdobími, kdy Václav hrad nepronajímал. Ještě předtím, než svoji zástavu pronajal, se Václav Meziříčský a na hradě znojemském, jak se v té době psal, zastal svých lidí. Pohnal tehdy na zemském soudu purkmistra a radu města Znojma, že vyslali některé měšťany „s počtem nemalým jiných lidí ve zbroji do lesa jménem Bork“ a Václavova úředníka Adriana Zubříckého spolu s lesaři vyhnali a zabavili jim sekyry. Václav sice svou pravdu neprokázal, ale soud konstatoval, že les Bork (Borek) vždy patřil k hradu, jehož držitelé v něm „sekávali dřeva na opravu mlýna a zámku“.⁶⁵

Někdy v letech 1536/1537–1538 znojemský hrad držel jakýsi Kryštof Kuczar. Moravští stavové si stěžovali, že fortifikace je v držení cizozemce a odvolávali se na privilegia získaná od krále Jana Lucemburského.⁶⁶ Není, podle mého názoru, úplně jasné, zda byl Kuczar na hradě hejtmánem, nebo ho měl v pronájmu. V památkách sněmovních se pouze uvádí, že Kryštof Kuczar „nyní tž hrad znojemský od Václava Mezeřic(kéh)u drží“. Blíže se tato informace nspecifikovala a následně Moravský zemský sněm Václavovi Meziříčskému nařídil, „aby se podlé svobod a tak na ten způsob, jakž jemu ten hrad postoupen, se zachoval a na ten hrad držitele nebo úředníka, kterýž by byl rodičem a obyvatelem tohoto Mar(krabství)í, konečně do s(vatéh) o Jiří najprve příštího uvedl“.⁶⁷ Václav Meziříčský patrně stavy poslechl.

⁶⁰ Tamtéž, s. 27–28.

⁶¹ Dalo se z něj ročně vytěžít až 35 kop grošů. Dle pomístních názvů se domnívám, že se les Purkrábka nacházel u Suchohrdel. Známý je spor města o pastvu v uvedeném lese z konce 15. století s Ladislavem z Veitmile. Tehdy si měšťané stěžovali u zemského hejtmána, že hradní pán „porušuje landfrýd, neprávem uvězuje měšťany a zkracuje jim pastvu u Purkrábky“. HAVLÍK, L.: *Z minulosti města*, s. 71.

⁶² RADIMSKÝ, J.: *Urbář statku znojemského hradu z r. 1542*, s. 28.

⁶³ Tamtéž, s. 26.

⁶⁴ V roce 1536 se Václav Meziříčský nejprve psal po znojemském hradu, následoval návrat k psaní po Asparnu. MZA v Brně, f. E6 Benediktini Rajhrad, sign. H a 020, inv. č. 2972, f. 432b, č. 25 („a na hradě znojemském“), f. 451 („na Aušporně“).

⁶⁵ MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 419, č. 231, f. 432b. č. 25.

⁶⁶ KAMENÍČEK, F.: *Zemské sněmy I.*, s. 144. *Moravský zemský sněm*, s. 328–329.

⁶⁷ *Moravský zemský sněm*, s. 329. Jak doplňuje autor edice, k nápravě mělo dojít do 23. dubna 1539.

Následovala výměna poddaných. Dne prvního června 1539 podepsal Václav ve Znojmě smlouvu se Zikmundem Valeckým z Mírova a na Miroslavi, již vyměnil jednoho poddaného znojmského hradu z Damnice, jenž odváděl půl funtu vosku ročně při svatém Václavovi, za Zikmundova poddaného z Hartvíkovic. Vzhledem ke vzdálenostem uvedených vesnic od Znojma je patrné, že výhodná byla transakce především pro Zikmunda Valeckého, který získal poddaného ve vesnici ležící nedaleko jeho sídla na Miroslavi.⁶⁸ Nového poddaného mohl mít lépe pod dohledem, než dosavadního v Hartvíkovicích. Václavova motivace k této výměně není zřejmá.

Někdy po roce 1538 získala pronájem znojmského hradu s panstvím Václavova sestra Apolona Meziříčská z Lomnice. Ta v roce 1542 nechala sepsat urbář.⁶⁹ Narážíme zde ovšem na nedostatek pramenů. Apolona se po znojmském hradě psala ještě v roce 1553.⁷⁰ V roce 1545 se však jmenuje jako „*Apolona z Lomnice a na Hrádku*“.⁷¹ Znojmský hrad tak patrně nedržela po celé období. Vzhledem k tomu, že stejně jako její sestry poháněla své bratry kvůli nezaplacenému věnu či některým předmětům, které měla zdědit po svých rodičích (koflík, perly atd.),⁷² mohl jí Václav Meziříčský hrad s panstvím svěřit k vyrovnání pohledávek. Každopádně Apolona byla na Znojmsku aktivní. Její první manžel Jindřich Bítovský z Lichtenburku sídlil na hradě Bítově.⁷³ V roce 1540 již byl nebožtík.⁷⁴ Někdy v letech 1547–1548 se jejím druhým manželem stal Vilém Kuna z Kunštátu, avšak v srpnu roku 1548 již byla opět vdovou.⁷⁵ Sama Apolona vlastnila na Znojmsku několik vesnic. Vedle již jmenovaného Hrádku se jednalo o Těšetice a městečko Prostoměřice.⁷⁶ Pokud měla nějaké děti, patrně se nedožily dospělosti, jelikož v závěti se žádné neuvádí.⁷⁷ Je zajímavé, že z ní vynechala svého bratra Václava Meziříčského a jeho potomky. Patrně s nimi neměla tak dobré vztahy jako s bratrem Zdeňkem a synovci Ludvíkem a Tasem, syny nejstaršího bratra Jindřicha, sídlícími na Jaroměřicích

⁶⁸ Hartvíkovic se nacházejí od Znojma poměrně daleko (cca 45 km), Damnice leží ve vzdálenosti přibližně 27 km od města. Druhá jmenovaná obec se dle současného stavu naopak nachází přibližně 4 km od Miroslavi.

⁶⁹ Je možné, že Václav Meziříčský hrad dříve pronajímal také jejímu manželovi Jindřichovi Bítovskému z Lichtenburku a na Bítově. Apolona se zde jmenuje jako vdova po Jindřichu Bítovském z Lichtenburku. Urbář pro ni vytvořil císařský sekretář Jan z Altendorfu. MZA v Brně, f. E 57 Premonstráti Louka, kart. č. 41, sig. Q3, f. 2a.

⁷⁰ MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 419, č. 231, f. 539, č. 45 (1553).

⁷¹ Tamtéž, f. 540a–541a, č. 232, 233, 235. V jedné z žalob Apolona pohnala Václava mladšího z Lichtenburka, že jí měl na znojmský hrad poslat jelena či laň a nečinil tak. Dle nálezu byl povinen učinit Apoloně zadosť. Tamtéž, f. 541a, č. 235.

⁷² V roce 1527 pohnala Apolona Vladislava Meziříčského, její bratr se podvolil. Tamtéž, f. 358a–359a, č. 342. V roce 1538 pohnala nejstaršího Jindřicha Meziříčského kvůli věnné listině jejich sestry Anny. Zemskému soudu tehdy neprokázala, že by jí Jindřich držel.

⁷³ Apolona od svého muže získala věnem 1 300 kop grošů na městečku Blížkovicích, o které se soudila s jeho synem Václavem mladším z Lichtenburka a na Bítově. Ten byl dle nálezu z roku 1547 povinen Apoloně věno vyplatit. Tamtéž, f. 511a–511b, č. 13. Dle dalšího nálezu jí měl také vydat jejího služebníka Jana Němého, kterého držel na Bítově. Tamtéž, f. 511b–512a. Potíže s jejím věnem pokračovaly, jelikož Václav z Lichtenburka prodal své nevlastní matce čtyři kopy ovcí z častochovického dvora, které měla spolu s jiným dobyt看em na tomto dvoře jako věno Jindřicha z Lichtenburka, stejně jako dvě kopy ovcí na dešovském dvoře. Apolona roku 1545 svou pravdu u soudu neprokázala. Tamtéž, f. 340, č. 235.

⁷⁴ Tamtéž, f. 501b, č. 213.

⁷⁵ PLÁČEK, M.–FUTÁK, P.: c. d., s. 477–478.

⁷⁶ Jak vyplývá z její závěti dané dne 11. 11. 1564 v Těšeticích, vložené do zemských desk v roce 1568, kdy zemřela a následně transakce, kterou provedli poručníci jejího majetku její bratr Zdeňk Meziříčský z Lomnice a na Ledči a synovec Ludvík Meziříčský z Lomnice a na Jaroměřicích. ZDB III, s. 17–19, č. 42, s. 19–20, č. 43.

⁷⁷ ZDB III, s. 17–19, č. 42.

a Jemnici. Ze závěti Apolony Meziříčské vyplývá, že ve Znojmě vlastnila dům, který odkázala synovci Ludvíkovi a příteli Sezemovi (V.) Zajímači z Kunštátu.⁷⁸

Apolona v rámci pronájmu využívala mimo jiné také hradní vězení. Roku 1553 byla pohnána na zemský soud Janem Zeleným z Řičan a na Krhově „že jest Valentina, syna neboštika Jana Šilhánka z Litovan, sirotka mého, do vězení svého na hrad znojemský vzíti rozkázala a jej do vůle své tam vězela, na mne nic nevznášejíc a potom na zápis a rukojmie neobyčejné z toho vězení vydala“. Dle nálezu neměla Apolona odpovídat, jelikož Jan Zelený neprokázal, že se jedná o jeho poddaného.⁷⁹ V roce 1554 se dostala Apolona do sporu s městem Znojmem, jež pohnala před zemský soud. Důvodem bylo, že Franz Reiszentzain (psáno Reyszenczain), znojemský radní a měšťan, dal vsadit do vězení jejího poddaného Havla z Vracovic, kde „jej držel a trápil svévolně a na mé slušné podávání jeho z toho vězení propustiti ani na rukojmie dáti nechťel“.⁸⁰

Václav Meziříčský z Lomnice získal se znojemským hradem nejen stálý příjem, ale také povinnosti. Znojmo se po roce 1526 stávalo častým střediskem příprav a projednávání protiosmanských opatření.⁸¹ Město na jižní hranici Moravského markrabství a jeho okolí sloužilo jako shromaždiště zemské hotovosti a konalo se zde také několik zemských sněmů.⁸² Ty se scházely ve sledovaném období na znojemském hradě.⁸³ Jako zázemí k ubytování a jistým kuloárním jednáním nepochybně sloužilo město Znojmo, nabízející větší kapacitní možnosti. Na organizačních záležitostech a bezpečnosti sněmu se jistě podílel také Václav Meziříčský, popřípadě jeho hejtman nebo nájemníci, spravující hrad.

K povinnostem hradního pána patřilo rovněž zajištění bezpečnosti cest. Dozvídáme se o tom díky stížnostem znojemských měšťanů na loupení a mordy na cestě ze Znojma do Moravských Budějovic z roku 1539. Ferdinand I. tehdy rozkázal Václavovi Meziříčskému, aby, tak jak tomu bylo dříve, vydržoval několik pojízdných k zajištění cest. Samo město k tomuto účelu zřídilo jednotku deseti jezdců,⁸⁴ ale potíže pokračovaly. K vraždám ve znojemských lesích se přiznali ještě roku 1563 lapkové v Táboře.⁸⁵

Neméně důležitou povinností bylo udržovat fortifikaci připravenou k obraně. Moravští stavové, kteří se obávali osmanského vpádu, v roce 1542 kontrolovali obranyschopnost hraničních a nejdůležitějších moravských pevností.⁸⁶ Následně nařídili: „Což se zámku Špimberka (jedná se

⁷⁸ Tamtéž. Patrně dříve držela ve městě ještě jeden dům, protože A. Vrbka zmiňuje, že roku 1546 koupilo město mimo jiné také dům od Apolony Meziříčské. VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 144.

⁷⁹ MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 599, č. 45.

⁸⁰ Apolonu na zemském soudu zastupoval její synovec Ludvík Meziříčský. Její půhon nebyl akceptován, jelikož „na žádost měšťan roku k obvinění nepoložila a prvé nežli se to vykonalo pohání“. Purkmistr a rada města tedy nemuselo odpovídat. MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 607, č. 165.

⁸¹ HAVLÍK, L.: *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje*, s. 83.

⁸² Ve sledovaném období se jednalo o sněmy v letech 1528, 1535, 1542, 1567. HAVLÍK, L.: *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje*, s. 83, 101.

⁸³ Následující znojemské sněmy (1600, 1611 a 1628) se konaly ve františkánském klášteře, jelikož hrad byl v té době již poškozený. VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 152.

⁸⁴ HAVLÍK, L.: *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje*, s. 84. Na tom se také v květnu 1541 usnesl zemský sněm v Brně. Povinnost mít připravených 10 jízdních („koní“) k zajištění bezpečnosti cest mělo také Brno a Olomouc. *Moravský zemský sněm*, s. 391.

⁸⁵ HAVLÍK, L.: *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje*, s. 84.

⁸⁶ K opatřením při zajišťování bezpečnosti Moravy před případným osmanským vpádem v letech 1542–1543 viz zveřejněné KAMENÍČEK, F.: *Zemské sněmy a sjezdy moravské. 2. díl*. Brno 1902, s. 248–259. JANIŠ, D. – JANIŠOVÁ, J.: *Protiturecká obrana moravských hranic v agendě zemského sněmu v první polovině 16. století*. In: *Hranice na jižní Moravě a její obrana od doby římské*. XXX. Mikulovské sympozium 2008. Brno 2009, s. 206–207.

o hrad Špilberk, pozn. autora), *Cornštajnu a hradu znojemského i jiných pomezních zámků dotýče, ty od držitelův těch zámků opraveny, braní, střelbů, špiží opatřeny do Středopostí příštího budte a čeledí hodnů osazeny.*⁸⁷ Požadavek byl zdůrazněn hrozbou, že pokud tak držitelé skutečně do 16. března 1542 neučiní, budou jim hrady odebrány.⁸⁸ Václav Meziříčský proti nařčení o nepřipravenosti znojemského hradu a Špilberka vystoupil na brněnském zemském sněmu v červnu 1543. Z obavy možné ztráty těchto hradů požadoval prověřit jejich aktuální stav a následně vymazat předchozí zřízení z *Památek sněmovních*. V případě Špilberku hovořil také za své bratry Jindřicha a Vladislava. Pán na Asparnu zdůraznil zájem Meziříčských o jejich statky a ohradil se proti pomlouvačům: „... *pravíc, že na to s pány bratřími svými pomnějí, aby skrze ně žádná osoba nepřišla a že z daru božího, což v tomto Mar(krabstv)í mají, že by t(o)ho neradi ztratili, a že víc mají, než těch šest neb deset, kteříž o to(m) nejvíce mluví.*“ Václav stavy ubezpečil „*že ti zámci potřebami dobře a dostatečně opatřeni sou*“. Nebylo tedy dle jeho slov čeho se obávat s dovětkem, že na znojemském hradě „*j(e)st více střelby, nežli ji prvé bylo*“.⁸⁹ Na znojemský hrad byla vyslána komise ve složení nejvyšší sudí Jan Zahrádecký ze Zahrádek, Petr Oneš ze Zástřizl, Jan Zeller z Reithu, probošt kláštera v Hradišti u Znojma, a dvě nejmenované osoby z řad znojemských měšťanů. Pokud by shledala nedostatky, měl je Václav Meziříčský do 25. července 1543 napravit.⁹⁰ Zatímco „*Cedule, co se na zámku Špilberku našlo*“ o nedobrému stavu tohoto hradu je zapsána v *Památkách sněmovních*,⁹¹ výsledek kontroly znojemského hradu zapsán nebyl.⁹² Nicméně Antonín Vrbka dohledal v Archivu města Znojma následující poznámku z roku 1574: „*Die Reparatur vom Schloss und an den Mauern thaten einen gar zu großen Ricz.*“⁹³ Z této neocitované poznámky (snad zaznamenané v některé z městských knih) vyplývá, že k nějaké rekonstrukci hradu v období let 1542–1574 skutečně došlo a svůj podíl na něm neslo také město Znojmo. Poznámka o nákladnosti oprav zdí se může vztahovat rovněž k předpokládaným opravám po roce 1569. V uvedeném roce si totiž stěžoval hradní hejtman Boček kvůli tomu, že město Znojmo zanedbává své opevnění.⁹⁴ To pochopitelně ohrožovalo obranyschopnost samotného hradu.

Václav Meziříčský zvýšil svůj zájem o znojemský hrad poté, co prodal zástavu Asparnu an der Zaya. Nejprve získal od Ferdinanda I. privilegium Asparn dědit, následně jej ale přenechal za 12 786 zlatých Adamu Gallovi zu Loosdorf, panovníkovu radovi a hejtmanu na Raabu. K sepsání listiny došlo ve Vídni dne 6. 10. 1558.⁹⁵ Důvodem prodeje mohla být potřeba peněžní hotovosti. Svou roli mohly sehrát rovněž Václavovy spory s farářem kostela sv. Pankráce. Ty na místní faru dosazoval samotný Ferdinand I.⁹⁶ Václav Meziříčský byl protestant a dle žalob zabíral desátky nejen asparnské farnosti, ale také far v Russbachu, Ladendorf, Hörersdorfu a Stronsdorfu.

⁸⁷ *Moravský zemský sněm*, 400–401. Ze stejného pramene vycházel také KAMENÍČEK, F.: *Zemské sněmy II*, s. 251.

⁸⁸ *Moravský zemský sněm*, s. 400–401.

⁸⁹ Tamtéž, s. 426–427.

⁹⁰ Tamtéž, s. 427–428.

⁹¹ Tamtéž, s. 428–429.

⁹² Srovnej KAMENÍČEK, F.: *Zemské sněmy II*, s. 257, jenž uvádí, že znojemský hrad byl v podobném stavu jako Špilberk, což dle jeho slov zjistila jiná komise. F. Kameníček se odkazuje na záznam z červnového zemského sněmu roku 1543 v *Památkách sněmovních*. Výsledek znojemské komise ale v *Památkách sněmovních* zaznamenaný nebyl.

⁹³ VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 197.

⁹⁴ HAVLÍK, L.: *Z minulosti města a jeho památek*, s. 76. HAVLÍK, L.: *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje*, s. 85.

⁹⁵ MAURER, J.: c. d., s. 76.

⁹⁶ Tamtéž, s. 70.

Podle asparnského faráře magistra Kryštofa Kherera byl Václav Meziříčský „*von Natur ein Feind der Priester und zu aller Zeit der Pfarr Asparn und derselben zugehörigen Gütern zu Nachteil*“.⁹⁷ Ke stížnostem duchovních se posléze přidalo také obvinění Adama Galla. Ten si stěžoval, že z navýšených peněz za opravy, jimiž panovník navyšoval zástavní sumu, Václav Meziříčský nic neprostavěl. U svých hospodářských staveb užil jen hlíny, dřeva a šindelů, les byl zpustošený, vinice a dvory v Asparnu a Wulzeshofenu zůstaly vyprázdněné. Roku 1559 sem kvůli tomu došla komise. Roku 1561 nařídil císař Ferdinand I. Václavovi, aby svá pochybení napravil.⁹⁸

Část peněz získaných prodejem investoval Václav Meziříčský do koupi městečka Měnina „*s rybníkem velikým Měniným*“.⁹⁹ Jednalo se o majetek, který důvěrně znal, jelikož jej spolu s bratry Jindřichem a Vladislavem držel jako zástavu v rámci špilberského panství, o které však přišel. Nyní se smlouvou z 20. září 1560 stalo městečko Měnín jeho alodním majetkem. Dle zápisů v zemských deskách Václav Meziříčský na Moravě žádný jiný takový majetek neměl. Držba alodního statku byla pro člena moravského panského rodu důležitá, aby se mohl plnohodnotně angažovat v zemské politice.¹⁰⁰ Ve vztahu Václava Meziříčského k zemské politice se však nic nezměnilo. V té době již dosahoval pokročilého věku, a tak koupí Měnina snad myslel na budoucnost svého v té době již jediného žijícího syna Hojera. V roce 1564 také Václav Meziříčský prosil Ferdinanda I., aby mu prodloužil zástavu znojemského hradu o jeden život, tedy aby po jeho smrti fortifikaci držel jeho syn Hojer. Vzdal se naopak svého platu 200 tolarů na Špilberku, který dostával poté, co s bratry o tento hrad přišli. Císař žádosti vyhověl.¹⁰¹ Pokud by ji odmítl, musel by Ferdinandův nástupce Maxmilián I. po Václavově smrti Hojerovi vyplatit zástavní sumu, jak bylo původně smlouveno.

Nejstarší archiválie ve fondu Morava, dotýkající se znojemského hradu v držení Václava Meziříčského, se datují rokem 1556. Je otázkou, na kolik tato skutečnost odráží zvyšující se zájem Václava o jeho zástavu. Může se jednat o shodu okolností a předchozí prameny mohly být zničeny. Tehdy, v roce 1556, si nechal Václav od Ferdinanda I. připsat 750 tolarů k zástavní sumě z toho důvodu, že byla „*některým osobám pohořelým v městě našem Znojmě*“ odpuštěna povinnost odvádět na hrad tradiční poplatek. Jednalo se o 75 tolarů ročně po dobu deseti let.¹⁰² Jakmile by uvedená lhůta uběhla, měli Znojemští opět plnit své povinnosti.¹⁰³ Nejednalo se o jedině navýšení zástavní sumy. O rok později k ní bylo přičteno dalších 300 kop míšenských grošů. Václav tuto sumu prostavěl na některém z mlýnů patřících k panství.¹⁰⁴

⁹⁷ Tamtéž, s. 72.

⁹⁸ Tamtéž, s. 72.

⁹⁹ „*Václavovi z Lomnice a na hradě znojemském*“, jak se tehdy psal, prodali městečko Měnín od stavů zmocnění Jan z Kounic a na Slavkově, kněz Jan, opat kláštera ve Velehradě, Václav Hodický z Hodic a na Oslavanech, komorník práva menšího kraje brněnského, a Václav Edlman, olomoucký měšťan, dne 20. září 1560. K vložení transakce do zemských desk došlo v březnu roku 1561 v Brně. ZDB II, s. 398–399, č. 46.

¹⁰⁰ O důležitosti držby alodního majetku se přesvědčili čeští páni po uplatnění královských sankcí roku 1547. Ti, kteří ztratili alodní majetek jeho přeměnou na léno, se nemohli účastnit zemských sněmů. I s odkazy na další literaturu viz VOREL, P.: *Velké dějiny země Koruny české. Svazek VII. 1526–1618*. Praha–Litomyšl 2005, s. 199. Vlastnictví pozemkového majetku bylo tedy předpokladem veřejné činnosti. MAŤA, P.: *Svět české aristokracie (1500–1700)*. Praha 2004, s. 167. O důležitosti majetku pro šlechtu jagellonského věku viz MACEK, J.: *Jagellonský věk v českých zemích 1471–1526, I. a 2. díl*. 2. vyd. Praha 2001, s. 416–445. K významu majetku a reprezentativního sídla pro postavení šlechty v raném novověku viz BŮŽEK, V. a kol.: *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*. Praha 2010, s. 224–257.

¹⁰¹ NA v Praze, f. Morava, sign. 2056, f. 2a.

¹⁰² Tamtéž, sign. 197, f. 1a.

¹⁰³ Tamtéž, sign. 197, f. 2a.

¹⁰⁴ Tamtéž, sign. 253, f. 2a–2b.

Další archiválie se vztahují převážně ke sporům s městem Znojmem. Je obvyklé, že prameny sporné proveniencie převažují nad doklady pozitivních kontaktů.¹⁰⁵ Neznamená to, že by mezi hradním pánem a městem probíhaly pouze spory. Při zvláštních příležitostech měly být na hradě pořádány okázalé slavnosti, kam byli zváni i vážení měšťané.¹⁰⁶ Václav Meziříčský a jeho syn Hojer vedli s městem Znojmem spory především o vodovod a mýta. Ty byly vedeny souběžně a často je řešila tatáž komise.

Od roku 1550 mělo město Znojmo povinnost zásobovat hrad vodou.¹⁰⁷ Nařídil mu to král Ferdinand I. Měšťané byli tehdy touto povinností rozhořčeni, jelikož sami trpěli nedostatkem vody.¹⁰⁸ Následně svůj závazek buď nerespektovali, nebo ho dodržovali velice liknavě. V roce 1562 ale městská rada do Znojma nechala zavést nový vodovod.¹⁰⁹ V červenci 1562 si Václav stěžoval na nedostatek vody v listu Ferdinandovi I., jenž ho pověřil jednáním se Znojemskými „*aby jemu takové vedení vody na zámek dopuštěno a způsobeno bylo*“.¹¹⁰ Stárnoucí císař se dořešení sporu nedožil. V lednu 1564 již o jeho rozsouzení požádal svého nástupce Maxmiliána I., jenž měl vyslat komisi s moravským prokurátorem a ještě jednou osobou, která vedle sporu o vodu dořeší také problematiku zadržování mýta ze strany Znojma.¹¹¹ Vyřešení sporů bylo o to důležitější, že se jednalo o spor dvou stran v rámci panovnické komory. V září roku 1564 psal císař Maxmilián I. moravskému podkomořímu Jetřichu z Kunovic a na Uherském Brodě kvůli jednání Václava Meziříčského s „*opatrnými purkmistre(m) a konšely města naše(h)o Znojma*“: Dozvídáme se zároveň, jak měl vodovod vedoucí z města na hrad vypadat. Václav tehdy požadoval „*aby na týž hrad náš znojemský voda po raurách jednoho prstu z tloušti vedená byla*“. Maxmilián nařídil podkomořímu, aby se Znojemskými „*o to s pilností jednal, aby témuž Václavovi Mezeříčské(m)u taková voda proti slušné(m)u auplatku puštěna byla*“.¹¹² V prosinci roku 1564 Maxmilián požádal moravského zemského hejtmana Pertolda z Lipé a na Krumlově a již zmíněného podkomořího Jetřicha z Kunovic, aby se co nejdříve sjeli do Znojma a přičinili se, aby se obě strany „*přátelsky a dobrovolně*“ smluviti mohly, což se patrně týkalo cla. Ohledně vedení vody na znojemský hrad již císař rozhodl a také to psaním městu Znojmu oznámil. Moravský podkomoří pak měl ještě na místě znovu nařídít, aby měšťané vodovod postavili.¹¹³ Původní požadavek Znojma, aby bylo povinnosti „*die Burg täglich mit 24 Eimern Wasser zu versehen*“ zbaveno kvůli její náročnosti,¹¹⁴ byl tedy zamítnut. Město se tak rozhodlo rouru vodovodu vedoucí na hrad ponechat.¹¹⁵ V lednu roku 1565 panovník nařídil vyslat do Znojma komisi, která měla řešit sporné clo, ale zároveň měla od měšťanů obdržet dokumenty ke sporu o vedení vody na znojemský hrad. Spor tedy pokračoval nadále. Panovník k této věci opět jmenoval

¹⁰⁵ Ke sporům mezi panským stavem a městy v českých zemích v 16. století i s odkazy na další literaturu viz BŮŽEK, V. a kol.: c. d., s. 599–602, 647–652.

¹⁰⁶ Bez odkazu na pramen uvádí HAVLÍK, L.: *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje*, s. 92.

¹⁰⁷ K dějinám znojemského vodovodu viz HÜBNER V. – NETOLICZKA M. (eds.): c. d., s. 723–738, k 16. století pouze s. 724–726.

¹⁰⁸ VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 197.

¹⁰⁹ HAVLÍK, L.: *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje*, s. 89.

¹¹⁰ NA v Praze, f. Morava, sign. 326, f. 1a.

¹¹¹ Tamtéž, sign. 447, f. 2a.

¹¹² Tamtéž, sign. 326, f. 2a. Rozhodnutí císaře, aby město dodávalo na hrad vodu za peníze uvádí na základě údajů v městských knihách také VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 197.

¹¹³ Tamtéž, sign. 447, f. 3a–3b.

¹¹⁴ VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 197.

¹¹⁵ Tamtéž.

moravského zemského hejtmana Pertolda z Lipé a podkomořího Jetřicha z Kunovic komisaři, jež měli nesváry vyřešit a zabývat se také sporem Václava Meziříčského s opatstvím kláštera u svatého Kříže ohledně nějaké louky. Opětovnou žádost o vyřešení sporu panovník těmto úředníkům adresoval v září 1565.¹¹⁶ Maxmilián v srpnu 1567 potvrdil své původní rozhodnutí a opět přihlédl k prosbě pána znojenského hradu. Jistým kompromisem bylo, že Václav Meziříčský měl Znojemským za dodávání vody platit. Maxmilián tedy nařídil, aby měšťané Václavovi vodu „na jeho náklad“ „pustili“ tak, aby „pohodlí jmíti mohli“.¹¹⁷ Spory o zásobování vodou poté na čas utichly, vypluly ale na povrch v roce 1577, jak bude zmíněno níže.

Spor o mýto mezi Znojemskými¹¹⁸ a Václavem Meziříčským se řešil na panovnickém dvoře nejpozději v lednu roku 1564, kdy Ferdinand I. pověřil svého nástupce Maxmiliána, aby vyslal do města komisi, která měla řešit rovněž spor o vodovod, jak bylo pojednáno výše. Víme pouze, že Znojemští měli zadržovat mýto.¹¹⁹ V prosinci téhož roku psal Maxmilián moravskému hejtmanovi Pertoldu z Lipé a podkomořímu Jetřichu z Kunovic, aby vedle vodovodu ve Znojmě vyřešili také spor o mýto. Oba úředníci již dříve Znojenské povolali na slyšení, ti ale neodpověděli.¹²⁰ Můžeme pouze spekulovat, o které mýto se tehdy jednalo. Mohlo se řešit některé z mýt, které měl znojemský hrad vybírat na půdě města dle výše citovaného urbáře z roku 1542. Je ale také možné, že zmínky z roku 1564 souvisí s mýtem, které zavedli znojemští měšťané v Šaldorfu. Ti ho v této nedaleko Znojma ležící vsi dle slov Václava Meziříčského „*vnově zaraziti měli*“. Nicméně městská rada si byla jista správností svého postupu a žádala panovníka, aby ji „*při tej správě i také a svobodách a nadání jejich zůstávati ráčili*“. Císař Maxmilián v květnu 1564 opět pověřil vyřešením těchto potíží hejtmana s podkomořím.¹²¹ Roku 1565 si Znojmo u císaře Maxmiliána II. stěžovalo, že jim Václav Meziříčský odpíral poplatky za mýto a jídlo (Maut- und Mahlgebühr).¹²² Již v lednu panovník přikázal vytvořit komisi, která spor na místě vyřeší. Měšťané si měli připravit svá privilegia.¹²³ Mýto se vztahovalo na dováženou sůl, vyváženou vlnu, ryby a oves. V roce 1569 obvinil hradní hejtman Boček v rozsáhlém půhonu na zemském soudu městskou radu, že mu odnímá mýto z rakouského obilí dopravovaného po městské silnici. Na totéž měl upozorňovat císaře také hradní pán (tehdy již patrně Hojer Meziříčský).¹²⁴

Sporům se Václav Meziříčský nevyhnul ani s místními kláštery. Již v roce 1554, kdy se ještě psal po Asparnu, pohnal u zemského soudu kněze Metoděje Hružu, opata louckého kláštera, ze sta kop grošů. Příčinou byly desátky, které hradní poddaní z Prímětíc pobrali převoru louckého kláštera a přímětického faráři v jedné osobě knězi Jiřímu. Václav Meziříčský dojednal s opatem, že se celá záležitost domluví mimosoudně dohodou s knězem Jiřím. Václav považoval problém za prozatím vyřešený a opustil město Brno, kde se zemský soud konal. Jenže kněz Jiří se rozhodl na pána znojenského hradu „*přes takové jeho podvolení ustané právo dáti a zvod ručiti*“ a Václav mu tedy musel těch sto kop grošů „*dáti a položiti*“. Opat vzniklou škodu odmítl nahradit. Zemský soud dal za pravdu Václavovi, který prokázal, že dohoda s opatem existovala.¹²⁵

¹¹⁶ NA v Praze, f. Morava, sign. 326, f.3a–3b.

¹¹⁷ Tamtéž, f. 4a.

¹¹⁸ K mýtům ve městě v 16. století viz HÜBNER V. – NETOLICZKA, M. (eds.): c. d., s. 653–655.

¹¹⁹ NA v Praze, f. Morava, sign. 447, f. 2a.

¹²⁰ Tamtéž, sign. 447, f. 3a.

¹²¹ Tamtéž, sign. 590, f. 1a–1b.

¹²² VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 197.

¹²³ NA v Praze, f. Morava, sign. 681, f. 1a–2a.

¹²⁴ VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 76, 197.

¹²⁵ MZA, f. E6 Benediktini Rajhrad, inv. č. 2972, f. 602b–603a, č. 111 (1554).

Z roku 1568 se nám dochovalo vyřešení sporu mezi třemi aktéry, tedy znojemským hradem, louckým klášteřem a městem. Důvodem sváru byla povinnost „zvejšeni“ hrází. Vesnice Šaldorf (později Starý Šaldorf, dnes součást města Znojma) patřila městu Znojmu a sousedila s pozemky poddaných louckého klášteřa a znojemského hradu. Řeka Dyje se v těchto místech v zimě a na jaře rozlévala a poškozovala císařské cesty a silnice a omezovala přespolní pracující, kteří neměli volný průjezd. Hráze byly dlouho neopravované, sešlé a sježděné.¹²⁶ Kvůli tomu, jak již bylo řečeno: „*Voda z řeky Dyje na cesty a silnice vystupovati může a též cesty a silnice že tau příčinou se kazí.*“¹²⁷ Císař rozhodl, protože tomu tak vždycky bývalo, že budou i nadále poddaní hradu znojemského a také poddaní klášteřa louckého „*blízko těch gruntuov a mejt*“ spolu s poddanými ze Šaldorfa „*hráze a zvejšeni*“ společně opravovat. Neopravením by nejen vznikla překážka „*lide(m) přespolní(m) a přes svět pracující(m)*“, ale udála by se také „*na škodu a záhubu téhož města Znojma jakožto komory našt*“. Rozhodnuto bylo s ohledem na to, aby byly každého „*starodávny způsobov e povinnosti*“ zachovávané.¹²⁸ Maxmilián tedy Václavovi Meziříčskému, stejně jako opatovi louckého klášteřa nařídil, aby se jejich poddaní na opravách hráze účastnili „*tak, jakž od starodávna bejvávalo*“.¹²⁹ V případě že by „*jmenovaní lidé proti to(m)u byli, tím povinni nebyli se pravili*“, měla vzniknout komise,¹³⁰ která by celou záležitostí znovu vyšetřila.¹³¹ Pokud by ani tato komise neuspěla, měl při znovu rozhodnout panovník.¹³²

Probošt klášteřa z Hradiště sv. Hypolita Lukáš Glauch zvaný Landgraf v roce 1567 odmítal odvádět obilí a také nechtěl vrátit Václavovi, co si zapůjčil. Císař proto 22. listopadu poručil proboštovi, aby „*což jemu ročně k zámku znojemské(m)u obilí vydávati povinen jsi, spravil a dal a dále grunty nezadržoval tak, abychom od něho (Václava – pozn. autora) o to dále staráni nebyli.*“¹³³ Hájit musel Václav Meziříčský také hradní louku před klášteřem U Svatého kříže. Maxmiliána v červenci 1565 prosil o rozhodnutí, jelikož „*sami že se o to srovnati nemohau*“.¹³⁴

Spory o poplatky z mýta byly také předmětem Václavovy stížnosti na nejvyššího maršálka Pertolda z Lipé, jenž byl údajně neprávem v držení nějakých hradních vesnic. Václav Meziříčský si v dopise císaři Maxmiliánovi II., stěžoval také na rybáře „*že by nemálo důchodu k hradu znojemskému a k landgerichtu tomu náležitý scházeti měli i také že by vídeňští rybáři zdejší clo neboli to mejto, kteréž se od starodávna dávali nyní již spravovati nechtěli*“.¹³⁵ Císař proto v srpnu poručil olomouckému biskupovi a třem nejvyšším úředníkům, aby obě strany svolali při dalším zemském soudu v Brně o sv. Kunhutě „*a pak ty náležitě ty vesnice dotčené(m)u hradu znojemskému zase připojili*“.¹³⁶ Rybáři měli možnost důvod pro svoji nevoli k placení mýt Maxmiliánovi dokázat náležitými dokumenty.¹³⁷ Téměř souběžně adresoval Maxmilián všem stavům Českého

¹²⁶ NA v Praze, f. Morava, sign. 1178, f. 1a.

¹²⁷ Tamtéž, f. 1a–1b.

¹²⁸ Tamtéž, f. 1b.

¹²⁹ Tamtéž, f. 1b–2a.

¹³⁰ Ve složení hejtman Zachariáš z Hradce, Fridrich Březnický, Jáchym Zoubek ze Zdětina na Zdoukách, moravský podkomoří, a Jan Zahrádecký.

¹³¹ Je „*vyslyšeli*“ a „*porovnali*“. NA v Praze, f. Morava, sign. 1178, f. 2a–2b.

¹³² Tamtéž, f. 2b.

¹³³ NA v Praze, f. Morava, sign. 1128, f. 1a.

¹³⁴ Tamtéž, sign. 779, f. 1a.

¹³⁵ Tamtéž, sign. 1067, f. 1a.

¹³⁶ Tamtéž, f. 1a–1b.

¹³⁷ Tamtéž, f. 1b.

království a Moravského markrabství list, v němž je žádal o rok před komisaři ohledně sporu o mýto.¹³⁸ Ten ale nic nevyřešil, protože v listopadu téhož roku panovník nařídil moravskému podkomořímu a prokurátorovi, aby prověřili situaci ohledně uvedeného mýta v Dyjácovicích.¹³⁹ Nadále o sporu ve fondu Morava neslyšime a ve zkoumaných opisech půhonů se mi další informace dohledat nepodařilo. Jakékoliv připojování vesnic ke znojemskému hradu patrně neproběhlo, protože pro takové tvrzení nemáme oporu v zemských deskách.

O sporech kvůli náboženství téměř neslyšime. Jak již bylo řečeno, Václav Meziříčský byl protestant, byť podrobnosti o jeho konfesi nejsou známy. V tomto ohledu se s měšťany mohl spíše shodovat. Luterství se ve Znojmě začalo šířit po roce 1542.¹⁴⁰ Protestanští kněží kázali ve městě svobodně, na což si stěžoval loucký opat u císaře. Meziříčští z Lomnice údajně chránili na svém hradě pikarty a novokřtěnce.¹⁴¹

Znám je rovněž jeden případ čarodějnictví spojený se služebnictvem na hradě. Jedná se o případ jistě Anky, obviněné z držení čarodějnických prostředků. Při mučení doznala, že se dozvěděla, že duchovní Václav z Telče, bývalý kovář, prý držel kouzelnou knihu. Anka, usilující o přízeň duchovního, požádala hospodyni Václava Meziříčského o pomoc. Ta jí poradila, aby vzala kosti, prach a smíchala je s vlasy Václava z Telče a směs ukryla v nejmladším hrobě na hřbitově. Duchovní se do ní následně zamiloval a vzal si ji. Dne 1. 3. 1556 psala rada města Znojma do Telče, aby uvedenou informaci ověřili. Stejný požadavek ze dne 20. 4. 1556 adresovali také Václavovi Meziříčskému. Ten uvedl, že hospodyni nezná. Když ji město chtělo předvolat, poslal Václav uvedenou ženu pod doprovodem k majiteli panství Telč jakožto jejímu soudci.¹⁴²

Václav Meziříčský z Lomnice a na hradě znojemském zemřel 25. ledna 1569. Zanechal po sobě figurální náhrobek, původně uložený v kostele Nanebevzetí Panny Marie, později přenesený do kostela sv. Mikuláše. Na náhrobku je Václav znázorněn jako u kříže klečící rytíř. Bez zajímavosti není jeho podoba s motivem na krycí desce náhrobku Václavova tchána Mikuláše II. hraběte ze Salmu. Náhrobek nechal po Mikulášově smrti roku 1530 vyhotovit Ferdinand I.¹⁴³ Je pravděpodobné, že zhotovitel náhrobku Václava Meziříčského se zde inspiroval.¹⁴⁴

Bohužel, není podle mého názoru jasné, kde byl Václav Meziříčský původně pohřben. Značné potíže způsobilo špatné dochování epigrafu na jeho náhrobku. Anton Hübner uvedl, že text nápisu zní: „*Wenzeslaus Herr von Lomnitz und Meseritsch, Inhaber des Schlosses Znaim, der ist gestorben den 25. Januar 1509 Jahre, dem wolle der allmächtige Gott gnädig und barmherzig sein. Seines Alter 88 Jahr. Der ist ein Sohn gewefen des Wohlgeborenen Herrn Johann von der Lomnitz und*

¹³⁸ Tamtéž, f. 2a–2b.

¹³⁹ Tamtéž, F. 5a–5b.

¹⁴⁰ VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 161. HAVLÍK, L.: *Z minulosti města*, s. 76. TÝŽ: *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje*, s. 87. František Václav PEŘINKA uvedl, že k zásadnějšímu šíření protestantství došlo až po roce 1569. PEŘINKA, F. V.: c. d., s. 67. G. Wolný zmiňuje, že v roce 1551 byla městská rada již částečně nekatolická. WOLNÝ, G.: c. d., s. 92.

¹⁴¹ VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 196.

¹⁴² Tamtéž, s. 160, 172.

¹⁴³ Walter Hummelberger uvádí následující popis: „*Auf der Deckplatte kniet ein Ritter in geriefeltem Kürß vor dem Kreuz, darüber das Schriftband: „Tibi soli gloria (Nur dir gebührt der Ruhm).“ An Kreuz gelehnt das Wappen der Grafen zu Obersalm: Zwei mit dem Rücken gegeneinander gekehrte silberne Salme im roten Feld, das mit neun goldenen Kreuzen belegt ist. Darunter die Gedenkschrift in lateinischer Sprache.*“ Autor popisuje také složité osudy náhrobku. V současnosti je uložený v Salmově kapli ve Votivním kostele Božského Spasitele ve Vídni, kde našel důstojné místo. HUMMELBERGER, W.: c. d., s. 54.

¹⁴⁴ Děkuji tímto za konzultaci doc. PhDr. Haně Myslivečkové, CSc.

Meseritsch seeligen Hauptmann des Markgrathumes Mähren it (ec?).¹⁴⁵ Zdali Hübner viděl originální text, nebo získal znění z nějakého archivního pramene, není jasné. Je možné, že viděl nápis ještě v úplnosti. Takovou možnost již neměl správce archivů zrušených klášterů Jan Petr Cerroni, jenž si zaznamenal pouze slova „svého věku 88 let“.¹⁴⁶ Naskytl se mu tedy stejný pohled, jako našim současníkům. Část náhrobku s většinou nápisu zůstává ztracena a na dochované hlavní části jsou k vidění pouze poslední slova epigrafu: „SEINES ALTERS 88 IAR“.

Poškození nápisu na náhrobku bylo důvodem zmatené interpretace Václavova vztahu ke konventu františkánů a klarisek kláštera u kostela Nanebevzetí Panny Marie (jinak tzv. klášter sv. Kláry a sv. Antonína). Anton Hübner se totiž mylně domníval, že Václav zemřel v roce 1509. Jak již víme, ve skutečnosti se tak stalo roku 1569.¹⁴⁷ Tento omyl A. Hübnera patrně vedl ke spojení osoby Václava Meziříčského s dobrodiním po roce 1494, kdy se zde ještě nacházel konvent minoritů.¹⁴⁸ Kostel Nanebevzetí Panny Marie tehdy vyhořel a dle Antona Hübnera měl tehdejší držitel hradu opravy zafinancovat, díky čemuž mohl být kostel opraven a v neděli po narození Panny Marie roku 1498 vysvěcen od světicího biskupa Ondřeje z Nikopole.¹⁴⁹ Opravu poničeného kostela zmínil také Gregor Wolný, ale vzhledem k písemným pramenům (konkrétně půhonu) již odmítl, že by dobrodincem byl právě Václav Meziříčský. G. Wolný uvedl dovětek, že pokud Meziříčští podporovali klášter, bylo tomu tak až po roce 1536, kdy hrad získal Václav do zástavy.¹⁵⁰ Další literatura se touto problematikou nezabývala, nebo nepodložené tvrzení přejímala či různě upravovala.¹⁵¹

Podle mého názoru lze o spojení Václava Meziříčského s tímto klášterem za jeho života pochybovat. Výše jsme si dokázali, že se jednalo o protestanta. Václavova podpora katolickému klášteru a následné pohřbení do jeho kostela je přinejmenším diskutabilní. Vyloučit ji, vzhledem k poměrně tolerantním náboženským poměrům na Moravě v té době¹⁵² a úpadku kláštera sv. Kláry a sv. Antonína v druhé polovině 16. století, nelze.¹⁵³ Nicméně se zdá, že celé spojení

¹⁴⁵ HÜBNER, A.: c. d., Zweite Abteilung, s. 130.

¹⁴⁶ TRMÁČ, M.: *Neznámý doklad k historii Znojmského hradu*. Znojmský zpravodaj, 1984, s. 13.

¹⁴⁷ Špatně čten letopočet na náhrobku patrně již Franz Joseph Schwoy, který se mylně domníval, že Meziříčští drželi hrad Znojmo již na konci 15. století. SCHWOY, F. J.: c. d., s. 230. Pro takové tvrzení není opory v písemných pramenech.

¹⁴⁸ Františkáni sem přišli až ve 30. letech se svolením Ferdinanda I. FOLTÝN, D. a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005, s. 774.

¹⁴⁹ HÜBNER, A.: c. d., Zweite Abteilung, s. 114–115.

¹⁵⁰ WOLNÝ, G.: c. d., s. 115.

¹⁵¹ Dobrodíní Václava Meziříčského po roce 1494 přejímají FOLTÝN, D. a kol.: c. d., s. 77. PEŘINKA, F. V.: c. d., s. 101. L. Havlík hovoří o opravách kláštera díky dobrodiní Meziříčských z Lomnice v první polovině 16. století. HAVLÍK, L.: *Z minulosti města a jeho památek*, s. 93. HAVLÍK, L.: *Dějiny královského města Znojma a Znojmského kraje*, s. 95.

¹⁵² K náboženským poměrům v Moravském markrabství viz HRUBÝ, F.: *Luterství a kalvinismus na Moravě před Bílou horou*. ČČH 40, 1934, s. 265–309. ČČH 41, 1935, s. 1–40, s. 237–268. HREJSA, F.: *Luterství, kalvinismus a podobojí na Moravě před Bílou horou*. ČČH 44, 1938, s. 299–326, s. 474–485. HRUBÝ, F.: *Luterství a novoutrakvismus v českých zemích v 16. a 17. stol.* ČČH 45, 1939, s. 31–44. Nověji i s odkazy na další literaturu viz JANIŠ, D.: *Konfesijní poměry na Moravě a úloha Olomouckého biskupství*. In: Mikulec, J. a kol.: *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013, s. 309–360.

¹⁵³ Počet řeholníků a řeholnic v klášteře v druhé polovině 16. století byl nepatrný. V roce 1551 byla abatýše nucena postoupit patronát u kostela sv. Michala městu Znojmu. V roce 1577 se ve františkánském klášteře nacházel pouze kvadrián a papežský vizitátor Ninguard navrhol klášter klarisek zrušit. V roce 1580 zde pobývaly tři sestry. Abatýše Kateřina měla blízký vztah s mlynářem z Tasovic, jenž jí radil v hospodářských věcech a sám byl příznivcem novokřtěnců. FOLTÝN, D. a kol.: c. d., s. 774.

Václava Meziříčského s dobrodiním ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie je důsledkem špatného čtení čísel na jeho náhrobku. Ten byl z uvedeného kostela odvezen předtím, než došlo k jeho zbourání po zrušení kláštera.¹⁵⁴ Následně byl dočasně uložen v kůlně tzv. velehradského domu ve Znojmě a poté konečně našel své důstojné místo v kostele sv. Mikuláše.¹⁵⁵ Domnívám se, že nelze vyloučit, že by již v kostele Nanebevzetí Panny Marie byl uložený druhotně. Místo, kde byl Václav Meziříčský pohřbený, tedy zůstává nejasné. Pro jednoznačné vysvětlení postrádáme prameny.

Znojemský hrad v držbě Hojera Meziříčského

Po Václavově smrti se držitelem znojemského hradu stal jeho jediný žijící syn Hojer Meziříčský z Lomnice, jenž vedle toho získal také alodní městečko Měnin. Hojer si hned roku 1570 zajistil prodloužení zástavy znojemského hradu o další život, k čemuž mu Maxmilián II. dal dobré zdání.¹⁵⁶ Hojer patrně neměl žádné potomky. Císaře totiž žádal, aby mohl znojemský hrad odkázat v podstatě komukoliv: „*jestli by mi pan Buoh smrti uchovati neráčil, buď muského neb ženského pohlaví obdarování z přátel mejch nebo komuž by mi se dobře zdálo, poručiti mohl, dáti ráčíte*“.¹⁵⁷ Následně znojemský pán usiloval o posílení svých příjmů. V červenci 1572 mu císař Maxmilián II. povolil pronajmout si obilní desátek ve vsi Vrbovci od abatýše kláštera Králové na Starém Brně. Císař nepochyboval, že abatýše Hojerovi desátek pronajme.¹⁵⁸

Spory mezi městem Znojmem a panstvím znojemského hradu pokračovaly nadále. Roku 1569 hejtman znojemského hradu Boček, nepochybně z pověření Hojera, dorazil na zasedání zemského soudu a obvinil město, že zanedbává své opevnění, čímž pochopitelně ohrožuje také obranyschopnost hradu. Roku 1570 následovala stížnost u císaře, že městská rada odnímá mýto z rakouského obilí, dopravované po městské silnici.¹⁵⁹ Roku 1577 si znojemští měšťané stěžovali, že měl Hojer dát vytrhat roury vodovodu, které přivádí vodu do Znojma, ačkoliv jejich majitelem bylo město. Císař Rudolf II. nařídil Hojerovi chovat se ke Znojemským sousedsky, aby si již na něho nemuseli stěžovat.¹⁶⁰

Z roku 1578 se dochoval zápis v městských knihách, jenž vztahy s hradem sumarizuje. Město si stěžovalo na časté hašteření kvůli vodě, která je vedena do města v rourách, kvůli hradnímu lesu („*Burgholzwald*“), kde není měšťanům povolováno pást dobytek, kvůli tajné chodbě ze zámku, jež je natolik nezabezpečena, že z ní může nepřítel vniknout od města a způsobit škody. Obyvatelé hradu také poškozovali městská pole se svými psy a lovci. Posádka hradu vyhledávala s měšťany spory, když vyrážela do města, kde se ládovala vínem.¹⁶¹ Důkazem drobných pŕetek je žádost Samuela Dytmaře, který býval ve službě Hojera na hradě, o prominutí pokuty směřovaná na císaře Maxmiliána II. Samuel Dytmař uvedl, že na něj měl David Sokulis, úředník na hradě

¹⁵⁴ Kostel Nanebevzetí Panny Marie byl odsvěcen a zbourán roku 1840. G. Wolný uvádí, že kostel byl zničen „*in noster Zeit*“ WOLNÝ, G.: c. d., s. 115; FOLTÝN, D. a kol.: c. d., s. 777.

¹⁵⁵ TRMÁČ, M.: c. d., s. 13.

¹⁵⁶ NA v Praze, f. Morava, sign. 1452, f. 1a–1b.

¹⁵⁷ Tamtéž, f. 2a.

¹⁵⁸ Tamtéž, sign. 1670, f. 1a–1b.

¹⁵⁹ HAVLÍK, L.: *Z minulosti města a jeho památek*, s. 76.

¹⁶⁰ NA v Praze, f. Morava, sign. 2412, f. 1a.

¹⁶¹ VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 198.

znojenském, v pokojném čase zbraní „vytrhnouti“ a „jeho práti chtěl“. Aby ochránil svůj život, tasil Samuel Dytmař zbraň proti svému oponentovi. Patrně došlo k nějakým zraněním a Samuelovi byla proto vyměřena pokuta.¹⁶²

Napjaté vztahy mezi znojenským hradem a městem Znojmem uvolnila až Hojerova smrt.¹⁶³ Město chtělo poté zaplatit zástavní sumu a převzít hrad. Žádost byla odeslaná 20. 8. 1578 a znovu 26. 3. 1579 císaři. Neúspěšně.¹⁶⁴ Rudolf II. hrad udělil lénem Kryštofovi z Althanu, roku 1586 Václavu Krajířovi z Krajku a roku 1596 Vilémovi z Roupova a jeho manželce Aleně ze Zástřizl.¹⁶⁵ Městečko Měnín připadlo Hojerově sestře Kateřině Meziříčské z Lomnice a na Jevišovicích, která jej dala v roce 1583 vložit do zemských desk Fridrichovi ze Žerotína.¹⁶⁶

Závěr

Předchozí text dokládá, že znojenský hrad si udržel svůj význam také v 16. století, a to nejen jako místo konání zemského sněmu, ale také jako fortifikace. Dokazuje to zájem moravských stavů o obranyschopnost hradu, což nakonec řešilo také město Znojmo. Václav Meziříčský a jeho syn Hojer kvůli držbě znojenského hradu a jeho panství téměř rezignovali na zisk alodního majetku na Moravě (s výjimkou Měnína). Přestože vyplacením zástavy by získali dostatek financí ke koupi středně velkého alodního panství, usilovali o prodloužení zástavy. Znojenský hrad pro ně zůstal prestižní adresou. Svou roli nepochybně sehrála blízkost města Znojma, jež bylo místem setkávání nejvýznamnějších osob z regionu jihozápadní Moravy. Širší spádovost královského města Znojma sahala až do vzdálenosti 40–50 km, což můžeme usoudit ze vzdáleností obcí, které měly povinnosti k hradu a z původu osob pohybujících se po městě. Vztahy Václava Meziříčského, jakožto držitele zástavy, a města se zhoršily poté, co se trvale usadil na hradě. Dochovaly se doklady především hospodářských sporů. Těžkosti vzájemného poměru spočívaly v právech hradního pána na území města (mýta) a v povinnostech Znojenských k hradu (plat, vodovod). Spory pokračovaly i za Václavova nástupce Hojera, jehož smrtí zástava Meziříčských skončila. Zkušenost měšťanů s pány hradu umocnila jejich snahu získat znojenský hrad pro město a předejít tak těžkostem do budoucna, což nakonec skončilo bez úspěchu. Na působení Meziříčských ve Znojmě a na znojenském hradě upomíná náhrobek Václava Meziříčského z Lomnice, jež se nachází v kostele sv. Mikuláše.

¹⁶² Maxmilián požádal dne 19. 4. 1571 Hojera, aby mu celou událost popsal, aby mohl spravedlivě rozhodnout. NA v Praze, f. Morava, sign. 1515, f. 1a–1b.

¹⁶³ VRBKA, A.: *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, s. 198.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 198.

¹⁶⁵ HOSÁK, L. – ZEMEK, M. (eds.): c. d., s. 267.

¹⁶⁶ ZDB III, s. 148, č. 211.

Obr. 1. Město Znojmo spolu se znojemským hradem vyobrazené v městské knize z let 1523–1525. Tedy nedlouho předtím, než fortifikaci získal Václav Meziříčský z Lomnice. Zdroj: SOkA Znojmo, f. Archiv města Znojma, oddíl Nejstarší knihy a vzácné rukopisy, inv. č. 2, sign. AMZ II 286.

Obr. 2. Pohled na Znojmo s hradem z jihozápadu na kolorovaném mědirytu vlámského malíře Georga (Jorise) Hoefnagela z roku 1617. Autor svého času působil jako dvorní malíř císaře Rudolfa II. Zdroj: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, inv. č. Q 2.

Obr. 5. Fotografie náhrobku Václava Meziříčského v kostele sv. Mikuláše ve Znojmě v současnosti. Pán znojemského hradu se nechal vyobrazit po vzoru svého tchána Mikuláše II. hraběte ze Salmu jako před křížem klečící rytíř. Zdroj: archiv autora

Mgr. Roman Paulo
katedra historie
Filozofická fakulta UP
Na Hradě 5
779 00 Olomouc
Česká republika
e-mail: roman.paulo01@upol.cz